

“Aardappelen die 10 miljard mensen kunnen voeden”

Eddy Oostra

Gerard Backx (1959) is geboren en opgegroeid in de Noordoostpolder. Na de middelbare school is hij gaan studeren in Wageningen. Hij raakte geïnspireerd door het vak plantenveredeling, omdat hij op weg naar de middelbare school altijd langs de bordjes van de proefvelden van de proefboerderij van de NAK fietste. Research was echter niet zijn ding. Zijn eerste baan was suikerbietenzaden verkopen in Europa en het Midden-Oosten en daarna volgde een carrière in graszaden en zaden van andere gewassen. Vervolgens is Backx gevraagd om voor HZPC te gaan werken, om de organisatie op te zetten na de fusie tussen Hettema en ZPC.

Wat is HZPC voor bedrijf?

HZPC is als bedrijf een aardappelveredelaar, wij kweken aardappelrassen, die moeten vermeerderd worden. Dat uitgangsmateriaal moet verhandeld worden over de hele wereld. HZPC was 15 jaar geleden vooral een Nederlandse exporteur met wat activiteiten in het buitenland. Het bedrijf is verder gegroeid naar een Europese speler met ook productie en verkoop in de Engelse, Duitse en Franse markten in Scandinavië, Polen en Rusland. Op verschillende plaatsen zijn er verkoopkantoren in Europa. Hetzelfde doen we in Canada voor de Amerikaanse markt en in Argentinië voor de Argentijnse markt. In diverse landen zijn er licentienemers die met onze genetica werken. Bijvoorbeeld Zuid-Afrika, Australië, Nieuw-Zeeland en China. We hebben een joint venture in India. We produceren in Nederland voor de grote export markt.

Kun je pootaardappelen overal telen?

Pootaardappelen kun je niet overal telen. Nederland is (vrij) uniek in het telen van pootaardappelen. 60% van de internationale handel wordt met Nederlands pootgoed gedaan. Op zich is Nederland dominant in deze markt. De andere landen in Europa zijn Schotland, Frankrijk, Duitsland en Denemarken, maar Nederland is veruit de grootste. In de basis heb je een gebied nodig waar je aardappelen gezond kunt telen, met matige temperaturen en relatief dicht bij de kust. Veel ziekten (met name virussen) in aardappelen worden overgebracht door luizen. Als je dicht bij de zee zit hebt je relatief veel minder luizen. Daardoor kun je gezonder aardappels telen. Aardappelen hebben geen hoge temperaturen nodig en aan de kust heb je zelden temperaturen boven de dertig graden. Daarmee is Nederland klimatologisch een heel goed gebied, maar daar zijn ook andere gebieden in de wereld die dit hebben. Nederland is heel sterk in exporteren, omdat we in Nederland een goede infrastructuur hebben. De havens zijn daarbij belangrijk, per schip kun je de aardappels overal naar toe brengen. Het is duurder om producten van Groningen naar de haven in Rotterdam te rijden, dan van Rotterdam naar Brazilië te varen. De infrastructuur die wij in Nederland hebben is hier heel bepalend voor.

Wij willen business leader zijn, niet per se de grootste, maar vooral toonaangevend en innovatief

Waarvoor stapt u 's ochtends uit bed?

Het is heel mooi om te werken aan een bedrijf en dat te laten groeien. Wij hadden 15 jaar geleden geen leidinggevende positie in onze branche, maar inmiddels wel. HZPC wil ook echt die business leader zijn. Niet per se de grootste zijn, maar vooral ook toonaangevend en innovatief zijn en daar moet je wel een en ander voor doen en dat was niet altijd even makkelijk. Ik vind het heel fijn om met wereldproducten te werken. Als je uitrekent wat er aan totaal aantal aardappelen op de wereld staat en wat wij eigenlijk bedienen met onze genetica, dan hebben maar een paar procent marktaandeel. De hele grote oppervlaktes aardappelen staan in met name Azië en Centraal-Afrika. Er staan 19 miljoen hectare aardappelen in de wereld en meer dan een 10 miljoen hectare daarvan staat in Azië. Wij denken dat er een groot aandeel in Europa staat, maar het is relatief klein. Maar juist daar waar de grote oppervlakten worden geteeld, daar kan geen pootgoed naartoe door allerlei fyto-sanitaire-, logistieke- en politieke barrières. HZPC tracht dan toch op een of andere manier daar materiaal naartoe te brengen, zodat de telers daar goede opbrengsten kunnen realiseren met goede genetica en met gezond uitgangsmateriaal.

De pootaardappel is een product dat qua duurzaamheid zich beter ontwikkelt dan rijst en graan?

De aardappel is eigenlijk het vierde gewas in de wereld, maar voor de humane voedselproductie het derde, rijst en tarwe zijn nummer één en twee. Mais is ook een heel groot gewas maar wordt voor een heel groot deel geteeld voor de veevoerindustrie. Aardappelen kunnen op bijna alle plaatsen in de wereld worden geproduceerd maar op het ene gebied gaat het iets beter dan op het andere. In het midden van Saoedi-Arabië liggen bijvoorbeeld hele grote oppervlaktes aan aardappelen en die worden in december geplant en geoogst in februari.

Met aardappelen kan de meeste hoeveelheid voedsel per hectare worden geproduceerd met de minste hoeveelheid water. Dat is een groot voordeel, omdat het (zoet) water wereldwijd de meest beperkende factor is. China heeft goed 5 miljoen ha aan aardappelen en de Chinese overheid is bezig om te kijken of dat 6 miljoen of meer kan worden. Dat wordt sterk gestimuleerd, omdat door minder rijst te gaan produceren en wat meer aardappelen, het zoet watergebruik in de landbouw veel minder wordt.

De aardappel is een plant die op zich net zoveel water verdampt als een tarweplant of een rijstplant, maar de aardappel heeft een relatief kort groeiseizoen. Tarwe staat ongeveer zo'n 120 tot 150 dagen op het veld. Een aardappel is over het algemeen heel goed oogstbaar na 90 dagen, maar je kunt soms al na 60 dagen een eetbaar product oogsten.

Het feit dat je geen 150 dagen iets hoeft te telen, maar 90 dagen of minder met veel minder verdamping, is het mooie van de aardappel.

Waar liggen de ontwikkelkansen voor uw vak en het bedrijf?

Voor ons is het een hele grote uitdaging om meer in Centraal Azië en Centraal Afrika de markt te betreden. HZPC exporteert heel veel pootaardappelen naar het Midden Oosten, en alle landen langs de Middellandse Zee en ook wel naar Soedan en Mali. Heel veel landen in Centraal-Afrika kunnen we om politieke of fyto-sanitaire barrières niet bereiken en soms is de afstand zodanig groot dat het logistiek gezien niet lukt.

In landen als Rwanda en Oeganda worden veel aardappelen geteeld. Als je daar pootaardappels vanuit Nederland naartoe wil brengen, dan moet je naar Mombasa varen, maar van daaruit is het nog een paar duizend kilometer over de weg en dan zijn het relatief dure aardappelen die in Oeganda of Rwanda aankomen.

Toch wil HZPC graag zorgen dat deze telers goed uitgangsmateriaal krijgen. Dat kun je niet met klassieke aardappelen doen, maar wij zijn aan het onderzoeken hoe we verbeterde rassen kunnen creëren door nieuwe veredelings technieken en of je ook werkelijk aardappelen uit botanisch zaad kunt gaan produceren.

Als dat zou kunnen dan zou je bijvoorbeeld een klein zakje zaad naar Oeganda of Rwanda kunnen brengen. Daar uitzaaien en dan lokaal één of twee generaties vermeerderen en dan heb je mooie pootaardappelen voor die telers. Als dat zal lukken dan kunnen we hele grote stukken van de wereld die dus nu niet leverbaar zijn vanuit Nederland met klassieke pootaardappelen, dan op een andere manier van goede genetica voorzien. Dat kun je in Centraal-Afrika doen, maar dat kun je ook in hele stukken van Azië doen. Zo kan HZPC echt meewerken met de wereldvoedselvoorziening en dat is ook één van de kreten van HZPC: **FEEDING THE WORLD**.

Levert dat dan gevaar op voor het telen van pootgoed in Nederland?

Nee, ik verwacht niet dat daardoor de export van pootgoed vanuit Nederland vermindert. Vanuit Nederland dek je ongeveer 3 à 3,5% van het wereldareaal in aardappelen. Dus 96,5% of 97% moet op een andere manier worden geplant. Als je kunt kiezen tussen een zaadje of een pootaardappel kopen en je kunt pootaardappelen voor een redelijke prijs krijgen, dan stop je je pootaardappelen in de grond en je hebt veel sneller een gewas waar je van kunt produceren. Die zaadjes zijn echt bedoeld voor die gebieden waar je nu helemaal niet naartoe kunt, dus voor ons zou het juist additionele handel betekenen en de klassieke pootaardappelteelt in Nederland blijft dan gewoon overeind. De nieuwe technieken kun je hier wellicht ook goed gebruiken zodat je de generaties in Nederland wat kunt verminderen, maar de bulk van de aardappelteelt blijft absoluut overeind.

“Als politici zich niet zouden bemoeien met de voedselproductie in de wereld, dan zou er geen honger in de wereld zijn”.

Zijn er belemmeringen?

We hebben met heel veel juridische en politieke belemmeringen te maken. Ik heb net al export-issues aangevoerd met alle politieke barrières die er liggen. Er is nog best wel veel honger in de wereld, waarbij ik daarbij als definitie neem: iemand met honger is diegene die met lege maag 's avonds gaat slapen en dat zijn dan nog heel wat mensen in de wereld.

Wij kunnen op deze wereld voldoende voedsel produceren. Dan kan ook voor 9 miljard en ook nog voor 10 miljard mensen. Er liggen veel beperkingen op politieke vlakken, waarbij de politiek allerlei regelgeving oplegt zodat bepaalde landen niet voorzien worden van goed uitgangsmateriaal of teelttechnieken. Daardoor worden heel veel mensen verstoken van goed materiaal die ze kunnen gebruiken voor de voedselproductie. Als politici zich niet zouden bemoeien met de voedselproductie in de wereld dan zouden wij heel wat meer voedsel kunnen produceren in de wereld.

Dat er een bepaalde regelgeving moet zijn om te voorkomen dat ziektes verspreid worden dat is duidelijk. Recentelijk is er veel discussie geweest over “new breeding technology”, een nieuwe kweekmethode. “CRISPR-Cas” is één van die nieuwe kweekmethoden, een prachtige techniek. Op basis van die nieuwe kweektechnieken heeft HZPC samen met de Universiteit van Wageningen

rassen ontwikkeld die absoluut resistent zijn tegen Fyftora (phytophthora). Fyftora is een belangrijke ziekte, waar veel (niet zwaar) tegen wordt gespoten. Veel mensen zien die sproeikarren rijden om die Fyftora te beheersen. Dat geeft geen duurzaam beeld van de sector.

We hebben rassen die absolute resistenties hebben. De technieken die daarvoor gebruikt zijn worden door de huidige wetgeving als GMO-technieken gezien. Als dat als GMO-technieken worden gezien, dan kunnen en willen wij daarmee de markt niet op. Daar krijgen we geen toelating voor en dat betekent dat wij accepteren dat er gewoon veel meer gespoten moet worden, terwijl het resistente product eigenlijk allang aanwezig is. Met oude mutatietechnieken, bijvoorbeeld bestraling, creëer je een willekeurig mutatie. Het Europese Gerechtshof heeft nu gezegd dat die oude, willekeurige mutatietechnieken zijn toegestaan omdat daar geen negatieve effecten van zijn. De gerichte, en dus betere, mutatietechniek wordt niet toegestaan uit angst voor eventuele negatieve (neven)effecten.

“je mag wel met hagel schieten, maar niet met een gerichte kogel”

Eigenlijk zeggen ze in Europa: je mag wel met hagel schieten, want dan gaat er nooit iets mee mis, maar je mag niet met één gerichte kogel schieten, want dan weten we niet of dit een negatief effect heeft. De rest van de wereld staat die nieuwe technieken wel toe en dat betekent dat wij nu verder gaan met het ontwikkelen van nieuwe rassen met die technieken, buiten Europa. Europa wordt hierdoor eigenlijk een achtergesteld gebied.

Doen jullie dat binnen HZPC zelf of via een aan jullie gelieerde organisatie?

Dat doen we samen met andere organisaties, maar ook als HZPC. We gaan die producten ontwikkelen en die worden dan op de Amerikaanse, Aziatische op de Afrikaanse markt gebracht. Dat is jammer voor de telers in Europa. Europa staat telers niet toe om met rassen te werken waarop flinke resistenties zitten en dat betekent dat we qua duurzaamheid, in mijn ogen, niet op de juiste manier bezig zijn.

Mag er in Europa wel onderzoek plaatsvinden?

Dat onderzoek wordt ontwikkeld buiten Europa. Er zijn al producten op de markt die met deze technieken zijn geproduceerd. We krijgen straks wel te maken met rare situaties, namelijk dat deze producten in Amerika worden ontwikkeld en dan van Amerika naar Europa gebracht kunnen gaan worden. Niemand kan zien welke mutatietechnieken zijn toegepast. Degene die het oorspronkelijk heeft gekweekt weet het wel, maar tussenpersonen niet. Als die producten dan Europa binnenkomen, krijgen we een potentieel conflict met Europese regelgeving, zonder dat dit echt te traceren is. Dat wordt dan juridisch gezien een heel interessante discussie.

Moet elke aardappel dan op DNA getest worden alvorens het hier binnenkomt?

Dat kan, maar dan weet je nog niet welke mutatietechnieken toegepast zijn. Het DNA is een klein beetje aangepast, maar je weet niet door welke techniek. Deze techniek doet iets wat ook in de natuur gebeurt, het kan ook natuurlijk zijn ontstaan. Dat kun je nooit aantonen en dat is redelijk hypocriet.

Welke plek op de wereld geven inspiratie op uw vakgebied?

Veel innovaties op het gebied van aardappelen, ook bijvoorbeeld in machines, vindt plaats in Europa, maar ook gedeeltelijk in Amerika. Kijk je bijvoorbeeld naar de versmarkt, zijnde het naar de markt toebrengen van het product bijv. de supermarkt, dan is Frankrijk echt een land dat voorloopt. Albert Heijn brengt niet zomaar nieuwe aardappelen in de schappen. Nederlanders zijn hele platte aardappelconsumenten. De meeste mensen hebben één zak aardappelen thuis staan, in Frankrijk hebben mensen drie verschillende soorten zakken thuis staan. Fransen zijn daar veel bewuster mee

bezig. Je ziet dan ook, dan de prijs van de consumptie aardappelen over het algemeen hoger ligt dan de landen eromheen. Frankrijk is toonaangevend als het gaat om de versmarkt.

Als het gaat om ondernemerschap, dan moet ik zeggen dat er in de Aziatische wereld heel veel drive en creativiteit zit. In Europa zijn we misschien een beetje oubolliger. De samenstelling qua leeftijd van de bevolking is in andere delen van de wereld, bijv. Azië en Afrika, veel jonger, dat straalt een hele andere dynamiek uit.

In Indië zie je hoe snel een nieuw idee toegepast wordt, in no-time hebben ze allemaal WhatsApp groepen onder mekaar en worden er allerlei soorten informatie uitgewisseld. Dat wordt in Nederland helemaal niet zo gedaan, mensen blijven meer in hun eigen hokje zitten.

Er is veel discussie over de invloed van de mens op klimaat, gebied van biodiversiteit, omvang landbouw areaal, wat is uw mening daarover?

Onze hoofdzak is om een bijdrage te leveren om mee te helpen de wereld te voeden. Daarmee de productie en de genetica naar verschillende plekken te brengen. Dat betekent ook dat wij niet weggaan als er bepaalde barrières zijn. Wij verkopen pootaardappelen in Jemen, Syrië, Iran en Libië, juist de politieke onrust en de moeilijke toegankelijkheid in dit soort landen, is voor ons een drive om meer te doen in dat soort landen. Dat houdt ook dat "Feeding the World" logo in. Hoe kunnen wij de mensen in die gebieden toch van pootaardappelen blijven voorzien. De drive daarachter is, de problemen in dat soort landen worden nooit opgelost als je de mensen in honger achterlaat. Dus telers in Syrië hebben ondanks alle onrust daar, pootaardappelen van ons ontvangen. Het transport is soms een hele uitdaging, het gebeurt, dat een lading niet het land binnen kan komen vanwege schietpartijen o.i.d. Partijen verrotten dan. Dat is niet verzekerd, dus eigen risico, maar dat weerhoudt ons er niet van om het een volgende keer weer te proberen.

De duurzaamheid is in de teelt ook een hele belangrijke zaak, landbouw is mijn ogen per definitie al heel duurzaam. Landbouwers weten per definitie heel goed dat je op de lange termijn moet denken, dat je rentmeesterschap moet gebruiken, dat het van generatie op generatie over kan gaan. Natuurlijk moeten we voorzichtig zijn, minder chemie gebruiken, maar we moeten ook heel goed oppassen, dat we het kind niet met het badwater weggoeien. Politici roepen soms rare dingen en hebben soms geen verstand van dingen wat er speelt.

Hoe ziet u de rol van Nederlandse landbouw binnen de internationale ontwikkelingen?

Nederland is maar een klein land, wij produceren voedsel voor heel veel mensen, wij kunnen dat ook goed, we hebben heel vruchtbare grond. We kunnen hele goede producten produceren, maar het echte bulkvoedsel produceren, daar is Nederland niet geschikt voor, die kun je veel beter in andere gebieden produceren.

Nederland is heel goed in uitgangsmaterialen. Nederland is de 2^e exporteur van de hele wereld, van de uitgangsmaterialen maar ook van agrarische producten. Dat komt omdat er heel veel waarde zit, tomatenzaad is daar een goed voorbeeld van. Er gaan kilo's tomatenzaad de hele wereld over, daar zit meer waarde in dan in goud. Daar zit een hele know how achter, een enorme technologie. Het opbouwen van die know how en het exporteren daarvan, is van Nederland en moet in Nederland blijven en dat is een heel sterk handelsmerk. Die rol van technologische kennis moeten we verder uitbouwen en benutten.

Wat zou u een agrarische ondernemer in Nederland adviseren?

Er zijn zoveel verschillende agrarische ondernemers. Wat mij betreft is het voornaamste dat je goed op je omgeving moet blijven letten, daar moet je niet van weg raken. Wat je vaak ziet is dat dat bedrijven, bijv. tuinders, die verse producten produceren een veel directer contact met de consument hebben. Zij verkopen hun product, die een paar dagen later wordt geconsumeerd en daarna krijgen ze snel feedback van de supermarkten. Daarmee zie je dat die tuinders veel directer zijn verbonden met hun omgeving. Producten die meer industrieel worden verwerkt, daar is de afstand groter door de partijen die er tussen zitten. Daardoor is er veel minder communicatie tussen

de gebruikers en de producent, dat geldt voor de melk, voor graan, maar ook voor aardappelen. Daardoor hebben diverse landbouwers veel minder verbintenis met hun directe omgeving en dat is iets waar we goed op moeten blijven letten. Stel je bedrijf open voor de omgeving, zelfs als je op het platteland woont, dat is heel belangrijk.

Hoe zou het recht in algemene zin hier zaken in moeten gaan faciliteren?

We moeten vooral zorgen, dat ondernemers, ondernemers kunnen blijven en dat we niet al te veel gaan vastleggen door wetgeving. Politici willen graag de samenleving sturen, maar het is omgekeerd: de samenleving stuurt de politici. Er moeten randvoorwaarden worden gesteld wat acceptabel is en wat niet, maar geef dit eerder als richtlijnen mee, dan gaat de (landbouw)industrie daar echt wel mee aan het werk. De landbouw is een overzichtelijke groep die prima weet dat ze er goed mee om moeten gaan, dat ze een "license to produce" moeten hebben.

En dan richting het congres van 12 april, waarom heeft u ja gezegd op de uitnodiging?

Ik spreek vaker op diverse gremia. HZPC als bedrijf en de landbouw in het algemeen moet etaleren wat we doen. Ook juridische geschoolde mensen weten vaak wel wat er in de agrarische wereld speelt. Toch is het belangrijk dat je telkens je verhaal verteld wat er speelt.

Als ik in Den Haag rondloop, merk je dat ambtenaren en politici veel weten over zaken waar veel regelgeving van is, ook vanuit Brussel. Bijvoorbeeld de mestwetgeving, maar ook over de melk. Maar het gaat vaak niet over verse producten. Het gaat in Den Haag bijna nooit over de aardappel, daar was nooit veel regelgeving voor en er was nooit een subsidie voor aardappelen. Daardoor zijn dat producten die niet bekend zijn bij de ambtenaren in Den Haag, maar het is wel belangrijk dat ze weten dat ze er zijn en dat ze een hele belangrijke economische bijdrage hebben.

Welk doel hoopt u met de voordracht te bereiken?

Dat we een beetje meer besef hebben hoe de aardappelindustrie in elkaar zit en werkt. Dan ben ik al een heel eind tevreden.

The end en wordt vervolgd op 12 april!